

UOT 338.45:69

AZƏRBAYCANDA İNNOVASIYA YÖNÜMLÜ KLASTERLƏRİN SƏNAYEDƏ İSTEHSAL HƏCMİNİN ARTIRILMASINDA ROLU

Vəfa Piri qızı CƏFƏROVA
İN İİETİ, böyük elmi işçi, faithfulness_88@mail.ru

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan sənayenin müasir vəziyyəti araşdırılmışdır. Həmçinin, Respublikada sənayenin inkişafına, onun istehsal həcminin artırılmasına təsir edəcək innovasiya yönümlü klaster amili tədqiq edilmişdir.

Açar sözlər: klasterlər, sənayeləşmə, innovasiya yönümlü klasterlər, istehsal həcmi, iqtisadi inkişaf.

GİRİŞ

Azərbaycan XX əsrin sonlarından başlayaraq öz dövlət müstəqilliyini bərpa etməyə başladı. Bu gün ölkəmiz öz inkişaf məqsədlərini dəqiq müəyyənləşdirərək irəliləyir. Bu inkişaf ölkəni moderndən postmodernə, sənayedən postsənaye cəmiyyətinə transformasiyasını həyata keçirdi. İnkişafın davamlı səviyyəsinə nail olmaq üçün iqtisadiyyatın neft ixracından asılılığını aradan qaldırmaq, biliklər iqtisadiyyatının, elmtutumlu istehsalın, yüksək texnologiyaların və innovasiya sahələrinin qurulmasına keçmək labüddür.

İnnovasiya yönümlü klasterlər ölkəmizdə sənayenin inkişafında yeni mərhələnin əsasını qoymuşdu. Milli iqtisadiyyatın rəabət qabiliyyətliliyinin formalaşdırılması, inkişafının təmininə əsaslanan strategiyalarda sənaye klasterlərinin yaradılması mühüm yerə malikdir. Eyni zamanda da əsas məqsəd sənayenin inkişafının dəstəklənməsi ona lazımı infrastrukturun təmin edilməsi, digər sahələrlə koodinasiyasının təmin edilməsi lazımı maliyyə qaynaqlarının yaradılmasıdır.

Sənayenin müasir vəziyyəti

Ölkəmizdə həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində sənayeləşmə prosesi daha da sürətlənmişdir. Nəticədə son 10 ildə sənaye istehsalı 2,7 dəfə, o cümlədən tikinti məmulatlarının istehsalı 2,5 dəfə, elektrik avadanlıqlarının istehsalı 2,1 dəfə, metallurgiya sənayesi 2,2 dəfə, geyim istehsalı 2,5 dəfə artmışdır. 2017-ci ildə sənayedə 39.8 milyard manatlıq məhsul və xidmətlər istehsal olunmuş, ümumi istehsalın 70%-i mədəncixarma, 24%-i emal, 4.6%-i elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı, 0,7%-i isə su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı sahələrinin payına düşmüşdür. (Cədvəl 1.)

Ötən dövr ərzində sənaye müəssisələrində istər əsas fondların, istərsə də əsas kapitala qoyulmuş investisiyaların həcmində dinamik artım müşahidə olunmuşdur. Sənaye sektorunda əsas kapitala yönəldilmiş investisiya 2007-ci illə müqayisədə 2017-ci ildə 2,3 dəfə artaraq 10 milyard manatı keçmişdir. 2013-cü ildə sənaye üzrə əsas kapitala qoyulmuş investisiyaların 79.4%-i mədəncixarma sənayesinə, 6.6%-i emal sənayesinə, 5.5%-i su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı sahəsinə, 8.2%-i isə elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı sahəsinə yönəldilmişdir. 2017-ci ilin göstəricilərinə əsasən sənaye sektoruna qoyulmuş investisiyanın 65.9%-i xarici investisiyaların, 34.1%-i isə daxili investisiyaların payına düşmüş, sənaye üzrə əsas fondların dəyəri 23% artaraq 123.4 milyard manat təşkil etmişdir.

Cədvəl 1

Sənaye məhsulunun həcmi, faktiki qiymətlərlə, milyon manat

	2007	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bütün sənaye	22495.6	27978.2	35026.9	34565.0	33898.1	32110.3	26369.4	32300.2	39892.5
dövlət sektoru	4872.2	5574.9	6817.1	6874.9	6397.5	6747.6	6228.0	6328.4	7714.6
qeyri-dövlət sektoru	17623.4	22403.3	28209.8	27690.1	27500.6	25362.7	20141.4	25971.8	32177.9
Mədənçixarma sənayesi	16412.8	20862.5	26894.3	25607.2	24655.3	21980.9	16362.3	21191.9	28033.3
Emal sənayesi	4919.2	5735.7	6392.4	7031.8	7244.9	8060.6	7880.4	8899.5	9723.5
Elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı	1024.6	1225.5	1555.9	1724.3	1772.8	1835.4	1887.2	1937.8	1839.8
Su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və xaric etməsi	139	154.5	184.3	201.7	225.1	233.4	239.5	271.0	295.7

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/source/industry/>

2013-cü ildə sənayedə çalışanların sayı 197.1 min nəfər olmuş və onların 45.3%-i dövlət, 54.7%-i isə qeyri-dövlət sektorunda olmaqla, 33.8%-i və ya 33.8 min nəfəri mədənçixarma sənayesində, 53.4%-i və ya 105.2 min nəfəri emal sənayesində, 13.6%-i və ya 26.9 min nəfəri elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı sahəsində, 15.8%-i və ya 31.2 min nəfəri isə su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı sahəsində fəaliyyət göstərmişdir.[8]

Sənaye müəssisələrində orta aylıq nominal əməkhaqqı son 10 ildə 2.8 dəfə artaraq 969.1 manata, o cümlədən dövlət sektorunda 591.7 manata, qeyri-dövlət sektorunda isə 1281.2 manata çatmışdır. 2017-ci ildə orta aylıq əməkhaqqı mədənçixarma sənayesində 3071.9 manat, emal sənayesində 554.0 manat, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatı sahəsində 547.8 manat, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsi və emalı sahəsində 324.6 manat təşkil etmişdir.

2017-ci ildə sənaye müəssisələrində texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər 16.1 mln manat olmuşdur. Bu xərclərin 10.4 mln manatı məhsul innovasiyalarına, 5.7 mln manatı proseslərin innovasiyalarına aiddir. Texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin 99.8%-i emal sənayesinə yönəldirilmişdir. Sənayedə texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclərin 99.6%-i müəssisənin öz vəsaiti hesabına, 0.2%-i xarici investisiyalar hesabına, 0.1%-i sair mənbələrdən maliyyələşir. (Cədvəl 2)

Cədvəl 2

Sənayedə texnoloji innovasiyalara çəkilən xərclər, mln manat

	2007	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bütün sənaye	49 620	8 139	31 589	9326	13877.2	21534.1	35179.1	27929.0	16135.7
məhsul innovasiyaları	34 114	7 952	30 904	5975	11899.5	13510.4	13685.2	20313.8	10439.6
proses innovasiyaları	15 507	187.3	684.6	3351	1977.7	8023.7	21493.9	7615.2	5696.1
Mədənçixarma sənayesi	97.6	4.8	692.9	778.4	8196.6	4133.5	2671.0	179.6	31.7
məhsul innovasiyaları	97.6	4.8	692.9	778.4	8052.2	3987.9	2527.5	10.0	1.0
proses innovasiyaları	-	-	-	-	144.4	145.6	143.5	169.6	30.7

Emal sənayesi	49 493	8 128	29 319	8083	4066.6	17383.6	32492.5	27744.4	16104.0
məhsul innovasiyaları	34 016	7 941	28 634	5196	3847.3	9522.5	11157.2	20303.8	10438.6
proses innovasiyaları	15 477	187.3	684.6	2887	219.3	7861.1	21335.3	7440.6	5665.4

Mənbə: <https://www.stat.gov.az/source/industry/>

Ölkəmizdə sənayenin inkişafı ilə bağlı çoxsaylı tədbirlər həyata keçirilmişdir ki, bu tədbirlər də öz bəhrəsini vermişdir. Ölkə Prezidentinin 10 yanvar 2014-cü il tarixli sərəncamı ilə 2014-cü il "Sənaye ili" elan olunmuş sənayenin inkişafı üzrə tədbirlər planı təsdiq edilərək uğurla həyata keçirilmişdir. 2011-ci il 29 noyabr tarixli 1862 nömrəli sərəncamına əsasən, "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası hazırlanmışdır. 2014-cü il 26 dekabr tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında sənayenin inkişafına dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı" və bu proqramın həyata keçirilməsi üzrə müvafiq Tədbirlər Planı təsdiq edilib. Dövlət Proqramının əsas istiqamətlərindən biri də sənaye və texnologiyalar parklarının, eləcə də sənaye məhəllələrinin yaradılmasıdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Fərman və Sərəncamı ilə 2011-ci ildə Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı və Balaxanı Sənaye Parkı, 2012-ci ildə Yüksək Texnologiyalar Parkı yaradılıb. Görülən işlərin davamı kimi 2015-ci ildə də ölkədə yeni sənaye zonalarının yaradılması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirilib. [6] Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Fərman və Sərəncamlarına əsasən, Mingəçevir Sənaye Parkı, Mingəçevir Yüksək Texnologiyalar Parkı, Qaradağ Sənaye Parkı və Neftçala Sənaye Məhəlləsi yaradılıb. Həmçinin Gəncə şəhərində yeni sənaye parkının yaradılması nəzərdə tutulur.

Alüminium İstehsalı Kompleksinin, Azərbaycan Polad İstehsalı Kompleksinin yaradılması, Bakıda Gəmiqayırma zavodunun fəaliyyətə başlaması, Naxçıvan avtomobil zavodu, bərk məişət tullantılarının yaradılması zavodu, Qarabağ metal konstruksiyalar zavodu, Gadabay və Daşkəsəndə qızıl-mis emalı zavodlarının qurulması, Sumqayıtda neft-kimya sənayesində modernizasiyası və Karbamid Zavodunun inşası, Qaradağda Sement Zavodunun istehsal gücünün artırılması və yeni zavodun inşası, Qazaxda, Naxçıvanda yeni sement zavodlarının tikilib istifadəyə verilməsi qeyri-neft sənayesinin inkişafına göstərilən dəstəyi təəcəssüm etdirir. "Azboniton" müəssisəsi, Qəbələ piano, "M-Line", AZMDF, EMBAWOOD mebel fabrikləri ölkəmizdə özəl sektora dövlət qayğısına diqqəti çəkir. Maşınqayırma, cihazqayırma və tikinti materiallarının istehsal sahələrində yeni müasir standartlara cavab verən müəssisələr yaradılmış, o cümlədən Gəncədə traktor və kənd təsərrüfatı texnikası, Naxçıvanda avtomobil, Mingəçevirdə elektron avadanlıqlar, Sumqayıtda günəş panellər, Qaradağda metal konstruksiyalar, Hacıqabulda seramik piltolar istehsalı müəssisələri qurulmuşdur. Kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı İmişli Şəkər Zavodu, Abşeron Duz Zavodu, Sumqayıt Bitki Yağları Emalı Zavodu, Qaz Qurğuları Emalı və Qütükoza İstehsalı Zavodu həmçinin süd kombinatları, konserv zavodları və digər ərzaq məhsulları emalı müəssisələrinin istismara verilməsi səbəb olmuşdur.[5]

Ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən neft strategiyası əsasında öldü olunmuş gəllirlərin qeyri-neft sahəsinə yönəldilməsi hesabına qeyri-neft iqtisadiyyatı inkişaf etdirilmiş, mövcud infrastruktur modernləşdirilmiş, əhalinin sosial rifahı

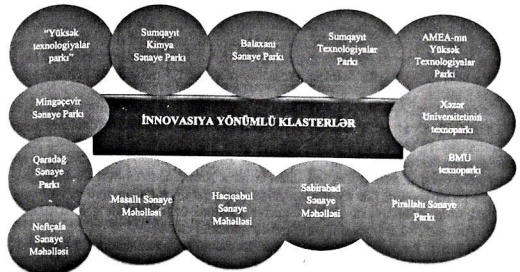
yaşlandırlmışdır. Bu inkişaf dünya ölkələrinin də nəzərdən qaçmamış, inkişaf göstəricilərinə görə Azərbaycan bir çox dünya ölkələrini qabaqlamışdır. DünyaBankının "Doing Business" hesabatına görə Azərbaycan 2009-cu ildə dünyanın lider inkişafçı dövləti" kimi qiymətləndirilmişdir. Dünya İqtisadi Forumunun 2017-2018-ci illər üzrə "qlobal rəqabətlik hesabatı"na görə Azərbaycan 137 ölkə arasında 35-ci mövqeyə yüksəlmişdir. Azərbaycan makro-iqtisadi mühitin keyfiyyət göstəricisinə görə dünyada 39-cu, əmək bazarının səmərəliliyi üzrə 26-cı, milli gəlirin ÜDM-ə nisbəti üzrə 37-ci, infrastrukturunun keyfiyyətinə görə isə 55-ci yerdədir. Dünya Bankının təsnifatına (atlas metodologiyasına görə) əsasən, Azərbaycan 2009-cu ildə adambaşına milli gəlirin həcmində görə yoxsul ölkələr qrupuna aid edilmişdir, 2005-ci ildə aşağı-orta gəlirli, 2009-cu ildən isə yuxarıorta gəlirli ölkələr qrupuna daxil olmuşdur. [2]Bu göstəricilər sübut edir ki, ölkəmizdə dərin iqtisadi istahatlar aparılır, dövlət proqramlarının icrası öz bəhrəsini verir. Əhalinin rifah halının yaxşılaşması, ölkə iqtisadiyyatının inkişaf etməsi beynəlxalq reytinglərdə ölkəmizi ön sıralara çıxmasına şərait yaradacaqdır.

İnnovasiya yönümlü klasterlərin istehsal həcminin artırılmasına təsiri

Azərbaycanda şaquli sənaye klasteri modelinə sovetlər dövründə rast hələmk mümkün idi. Buna misal olaraq, elmi-istehsalat birlikləri, regional-istehsal (xidmət) birlikləri, assosiasiyalar aqrar-sənaye komplekslərini və s. göstərmək olar. Lakin onları şaquli sənaye klasterləri tan strukturuna – məhsulların istehsalından başlayaraq son istehlakçaya qədər olan zənciri özündə əks etdirmir. Ona görə də onları tan olaraq klaster hesab etmək çətindir. Ölkəmizin qarşısında duran başlıca məqsəd iqtisadi fəaliyyət sahələrində yeni tipli pilot klasterlərin yaradılmasıdır. Bu məqsəd Strateji Yol Xəritəsində, eləcə də "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasında öz əksini tapmışdır. Sənədə əsasən "Sənəyin innovasiyalar əsasında inkişafı elm və texnologiya potensialının gücləndirilməsi və təhsil imkanlarının genişlənməsi nəticəsində mümkün olacaq. Məhsullarıla əsaslanan iqtisadi artım və müqayisəli üstünlüyü olan istehsal sahələri zəruridir." İnnovativ sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, yeni innovasiya şirkətlərinin, elmtutumlu və yüksək texnoloji məhsulların yaradılması və onların dünya bazarlarına çıxışına dəstək verən tədbirlər, yeni bilik və texnologiyaların işlənilməsi və təbiiqi üçün texnoparklar, biznes inkubatorları və innovasiya strukturlarının inkişaf etdirilməsi qarşıda duran əsas məqsədlərdəndir. İnnovasiya yönümlü Klasterlər sənayedə tullantıları və konar məhsullardan kompleks istifadə və onların emalı üzrə yeni istehsal gücləri yaradır, beynəlxalq standartlardan istifadə etməklə yüksək texnologiyalı və keyfiyyətli sənaye məhsulunun istehsalına şərait yaradır. "xammal-yarımfabrikat-son məhsul" və yaqat "istehsal tullantıları – xammal-yarımfabrikat-son məhsul" istehsal zəncirini tan xüsusidə edir.

Ölkəmizdə innovasiya yönümlü klasterlərin inkişafının əsas mərhələsi sənaye parklarının yaradılmasıdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 aprel 2013-cü il tarixli, 865 nömrəli Fərmanı ilə dövlət tərəfindən sənaye parklarının yaradılması, idarə edilməsi və onlarda sahibkarlığın fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı məsələləri tənzimləyən "Sənaye parkları haqqında Nümunəvi Əsasnamə" təsdiq edilmişdir.[6] Sənaye parklarının yaradılmasında məqsəd qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafını təmin etmək, innovativ və yüksək texnologiyaların əsasında rəqabət qabiliyyətli sənaye istehsalını inkişafı etdirmək, yerli və xarici investisiyaları ölkəmizə cəlb etmək, əhalinin istehsal sahəsində məşğulluğunu artırmaqdır. Sənaye parklarının fəaliyyətinin stimullaşdırılması məqsədilə 7 il müddətinə mənfəət vergisindən, əmək vergisindən, torpaq vergisindən, istehsal məqsədilə idxal etdikləri texnikanın, texnoloji

avadanlıqların və qurğuların idxalı zamanı ƏDV-dən və gömrük rüsumlarından azad olunurlar.



Şəkil 1. Azərbaycanda innovasiya yönümlü klasterlər

Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 dekabr 2011-ci il tarixli, 548 nömrəli Fərmanı ilə Sumqayıt şəhərində yaradılmışdır. Ərazisi 505,64 hektar olan sənaye parkında 17 müəssisə rezident kimi fəaliyyət göstərir. İl ərzində "SOCAR Polymer" MMC 184 min ton polipropilen (PP) və 120 min ton yüksək sıxlıqlı polietilen, "AzerFloat" QSC 8 mln. m² müxtəlif çeşiddə şüşə lövhələr, "Azərbaycan Fibro Cement" MMC 6 mln. m² fasad üçün düz lövhələr və dam örtükləri, "Azərxaçla" ASC 400 ton tamiz yun və 250 ton yun iplik, SOCAR Karbamid Zavodu 650-660 min ton azot gübrəsi, "SumPlast" polimer 1300 ton kisa və toblarların istehsalını "Nexus Labs" 2,5 MvT məmulatın emalı, qeydə alınması və ötürülməsi həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2011-ci il tarixli, 1947 nömrəli Sərəncamı ilə Bakı şəhərində Balaxanı Sənaye Parkı yaradılmışdır. 7 hektar ərazidə yerləşən sənaye parkında 11 rezident qeydiyyatdan keçmiş, 5-i hal-hazırda fəaliyyət göstərir. Plastik-PET butulkaların təkrar emalından plastik qırıntıların istehsalı üzrə fəaliyyət göstərən "Az.Ekol." MMC-nin illik istehsal gücü 1500 tondur. "Ekokat" MMC işlənmə mübarik yağlarının emalı üzrə fəaliyyət göstərən müəssisənin illik istehsal gücü 3000 tondur. "Çapar" poliqrafiya müəssisəsi tullantı qablaşdırılardan istifadə olunmaqla çap-poliqrafiya məhsulların istehsalı edir, illik istehsal gücü 348 tondur. "METAK" MMC tullantı-plastik məmulatların təkrar emalı nəticəsində müxtəlif plastik qablaşdırma məhsullarının istehsalı ilə məşğul olur, illik istehsal gücü 12 min tondur. "FORIELLA" MMC illik istehsal gücü 3 min dast olan qonaq, yataq, mətbəx mebelləri, 100 min ədəd stul, 10 min masa təşkil edir.

Mingəçevir Sənaye Parkı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 fevral 2015-ci il tarixli, 1077 nömrəli Sərəncamı ilə Mingəçevir şəhərində yaradılmışdır. 14,8 hektar ərazidə yerləşən Mingəçevir Sənaye Parkının nəzəndə müxtəlif təyinatlı 9 müəssisə inşa ediləcək. Pambiq ipliyi istehsalı müəssisəsində ikinci mərhələdə ildə 10 min ton, növbəti mərhələdə isə 20 min ton iplik istehsalı nəzərdə tutulub. Azərbaycanda

böyük tələbat olan akril ipiyi istehsal müəssisəsində ilkin mərhələdə il ərzində 3 min ton məhsul hazırlanacaq. Yun ipiyi istehsal müəssisəsində isə 3 min ton məhsul istehsal ediləcək. Pambıq ipiyi və parçasının istehsal müəssisəsinin illik istehsal gücü 15 milyon metr, xam parçanın boyanması üçün parkın nəzəndə illik gücü 15 milyon metr olan boyama müəssisəsi tikiləcəkdir. Azərbaycanın corab məhsullarına tələbatının ödənilməsi üçün illik 35 milyon, növbəti mərhələdə isə 70 milyon cüt corabın istehsalı nəzərdə tutulub. Ayaqqabı istehsalı müəssisəsində illik 1,5 milyon cüt dəri ayaqqabı istehsal ediləcək.

Qaradağ Sənyə Parkı Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 3 iyun 2015-ci il tarixli, 1255 nömrəli sərəncamı ilə Bakı şəhərinin Qaradağ rayonu ərazisində yaradılmışdır. 72 hektar ərazidə yerləşən Qaradağ Sənyə Parkında bir rezident "Bakı Gəmiqayırma Zavodu" MMC fəaliyyət göstərir. Zavodun istehsal gücü ildə 25 min ton metal konstruksiyadır. İstehsal imkanlarına görə Xəzər dənizi hövzəsində analoqu olmayan bir müəssisədə ildə 15 min ton yükü götürmə qabiliyyəti olan dörd və ya 70 min ton yükü götürmə qabiliyyəti olan iki tanker və dörd özül təchizat gəmisi tikmək, müxtəlif təyinatlı 80-100 gominə təmir etmək mümkün olacaq.

Pirallahı Sənyə Parkı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 sentyabr 2016-cı il tarixli, 2336 nömrəli Sərəncamına əsasən 30 hektar ərazidə yaradılmışdır. Sənyə parkında "Hayat Pharm", Azərbaycan-İran zavodu "Caspian Pharmed", "Diamed Co" və İFFA şirkətlərinin zavodları fəaliyyət göstərir. İl ərzində Azərbaycanca 1,3 milyon manat dəyərində əccəzçiliq məhsullarının istehsalı planlaşdırılır. Növbəti illərdə bu məhsulların istehsalı genişləndiriləcək. 2022-ci ildə isə 40,2 milyon manata çatdırılacaq.

Sahəsi 250 hektar olan "Sumqayıt Texnologiyalar Parkı"na daxil olan kabel zavodu, alüminium və mis katanke istehsal sexi, plastik boru zavodu, qaynar sinkləmə zavodu, daşıq emal markazı zavodu, gümüş kollektorlarının və qazanların istehsalı sexi, elektron cihazlar zavodu və yüksək gərginlikli elektrik avadanlıqlarının istehsalı sexi, mexaniki təmir sexi hazırda fəaliyyət göstərir. "Sumqayıt Texnologiyalar Parkı"nda ümumilikdə 3000-dən artıq adda məhsul istehsal edilir. O cümlədən: Kabel zavodunda 56 marka üzrə 2000-ə yaxın müxtəlif növ kabel məhsulları, plastik boru zavodunda 240 adda su və kanalizasiya, qaz boruları və onların aksesuarları, digər fəaliyyət göstərən istehsal sahələrində sifariş əsasında 1000-ə yaxın adda məhsul istehsal mümkündür.

Ərazisi 50 ha olan "Yüksək texnologiyalar parkı" ölkə prezidentinin 5 noyabr 2012-ci il tarixli fərmanı ilə Pirallahı rayonunda yaradılmışdır. Yüksək texnologiyalar Parkının əsas məqsədi İKT sektoru üzrə elm və istehsal sahələri arasında bir körpü yaratmaqdır.

AMEA-nın Yüksək Texnologiyalar Parkı ölkə Prezidentinin 8 noyabr 2016-cı il tarixli Sərəncamına əsasən yaradılmışdır. Park əvvəllər AMEA-nın nəzdində fəaliyyət göstərən 25,6 hektar əraziyə malik olan təcrübə-sənyə zavodunun bazasında yaradılmışdır.

Ölkəmizdə iqtisadiyyatın davamlı inkişafı və rəqabət qabiliyyətinin artırılması, müasir elmi və texnoloji nailiyyətlərə əsaslanan informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahələrinin genişləndirilməsi, elmi tədqiqatların aparılması təmin etmək məqsədilə ali təhsil müəssisələrində texnoparkların yaradılmasına başlanılmışdır. Bu sahədə Xəzər Universitetinin və Bakı Mühəndislik Universitetinin(BMU) təcrübəsi tədqiqəlayıqdır. Xəzər Universitetində 2011-ci ildə Texnologiya Transferi Ofisi (TTO) yaradılıb. Texnologiya transferi fərdi, korporativ,

regional, milli və qlobal səviyyədə təbii bəlik təcrübəsinin zənginləşməsi və xirətkarlığının inkişafı baxımından çox vacibdir BMU Texnoparkında 20 müxtəlif şirkət ofis və ya tədqiqat mərkəzi açmışdır. Bu şirkətlər texnoparkda, müstəqil və ya müstəqil formada, 40-dan çox layihə həyata keçiriblər.

Neftçala Sənyə Məhəlləsi "Neftçala Sənyə Məhəlləsinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 2 fevral tarixli 1011 nömrəli Sərəncamı ilə yaradılmışdır. Ərazisi 10 hektar olan sənyə məhəlləsində 9 rezident qeydə alınmışdır. İllik istehsal gücü 25 min ton olan "Kahf" MMC balıq yemi istehsal müəssisəsində balıq yemi ilə yanaşı, gələcəkdə mal-qara üçün və digər növ yemlərin istehsalı da nəzərdə tutulur. "Toğrul-2008" MMC-də illik istehsal gücü 360 ton polietilen suvarma boruları istehsal edilir. "Azproduct" MMC ildə 7 milyon şərhi banka konserv və 500 ton soyudulmuş təzə balıq istehsalı nəzərdə tutulur. "Petroqəoz" MMC illik istehsal gücü 1200-1800 ton metal konstruksiyası istehsal olunacaqdır.

Sabirabad Sənyə Məhəlləsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 27 noyabr 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmışdır. 20,2 ha ərazidə yaradılacaq məhəllədə yun tədarükü, pambıq təmizləmə, taxta və plastik məmulatlar, tikinti materiallarının istehsalı, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı sahələrində layihələr həyata keçiriləcəkdir.

Məsələn Sənyə Məhəlləsi "Məsələn Sənyə Məhəlləsinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 13 iyun tarixli 2115 nömrəli Sərəncamı ilə yaradılmışdır. İlk mərhələdə mebel, dam örtükləri və aksesuarları, dəmir məmulatları, döşək, taxta emalı və məmulatları istehsalı, taxta evlərin hazırlanması ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektləri tərəfindən 5 milyon 230 min manat dəyərində 10 layihə təqdim edilib. Reallaşdırılan bu layihələr çərçivəsində 200 yeni iş yeri yaradılıb.

NƏTİCƏ

Sənyədə innovasiya yönümlü klasterlərin inkişafının qarşısında əsas maneələr infrastrukturun tam formalaşmaması, digər iştirakçılara əlaqələrini zəifliyi, lazımı kədr potensialının olmaması, bazar araşdırmalarının düzgün təşkil edilməməsidir.

Azərbaycanda sənayenin gələcəkdə də inkişafı üçün bütün zəruri şərtlər mövcuddur. Əlverişli biznes investisiya mühiti, ixtisaslı kədr potensialı, instiutsional potensial, yenilənmiş enerji və nəqliyyat infrastrukturuna, xammal resurslarının mövcudluğu, beynəlxalq bazarlara çıxış və geniş maliyyə imkanları bu şərtlərin əsasını təşkil edir.

Ölkədə innovativ iqtisadiyyat üçün elm və istehsal arasındakı əlaqələr gücləndirən, təbii elmi araşdırımların bazarın tələbinə uyğun olması üçün mexanizmlər hazırlanmalıdır. İnnovasiya yönümlü klasterlərin inkişafı üçün rəqabətqabiliyyətli məhsul istehsalı ilə yanaşı, innovativ sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi və yeni fəaliyyət növlərinin inkişafı üçün əlverişli mühit yaradılması, qabaqcıl texnologiyaların istifadəsi istiqamətində tədbirlərin gücləndirilməsi vacibdir. Elmtutumlu məhsulların və texnologiyaların işlənilməsi və təbii üçün texnopark və innovasiya zonaları yaradılması ölkədə sənyədə yeni mərhələnin başlanmasına səbəb olmuşdur.

Son illər qəbul edilmiş müvafiq konsepsiya, proqram və yol xəritəsində nəzərdə tutulan prioritetlərin daşıdılması sənayenin diversifikasiyası, onların rəqabət qabiliyyətinin və innovasiya aktivliyinin yüksəldilməsi, ixrac imkanlarının genişləndirilməsini təmin edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyinin 2014-2016-cı illər üçün Strateji Planı. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi. Bakı-2014
2. Əliyev T. N. Klasterlər: beynəlxalq təcrübə və innovativ inkişaf Monoqrafiya. Bakı, "Elm və Bilik", 2019, 536 s.
3. www.iqtisadiislahat.org İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzi
4. Hüseynova A. D. Azərbaycanda innovasiya potensialının təhlili Bakı: Elm və Təhsil., 2013, 385 s.
5. <https://www.economy.gov.az/>
6. <https://president.az/articles/7022>
7. <http://www.preslib.az/>
8. www.stat.gov.az Dövlət Statistika Komitəsi
9. http://senaye.gov.az/az/senaye_zonalari/mehelleler

РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ АЗЕРБАЙДЖАНА В УВЕЛИЧЕНИИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ МОЩНОСТЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Вафа Пирі кызы ДЖАФАРОВА

Резюме

В статье рассматривается современное состояние отраслей в Азербайджане. В то же время изучен инновационный фактор кластеризации, влияющий на развитие промышленности в республике и увеличение ее производственных мощностей.

Ключевые слова: кластеры, индустриализация, инновационные кластеры, объем производства, экономическое развитие.

ROLE OF INNOVATION-BASED CLUSTERS IN AZERBAIJAN IN INCREASING THE PRODUCTION CAPACITY IN INDUSTRY

Vafa Piri gizi JAFAROVA

Abstract

The article examines the current state of the industry in Azerbaijan. At the same time, an innovative clustering factor that influences the development of industry in the Republic and the increase of its production has been studied.

Keywords: clusters, industrialization, innovative clusters, production volume, economic development.